

Wielka gala arrasów w Zamku Królewskim na Wawelu 18 marca – 31 października

Chciałbym, by wystawa została zapamiętana jako pomnik znaczenia fundacji królewskiej, jako upamiętnienie tych, którzy kolekcję tworzyli i przez wieki się o nią troszczyli – **mówi dr hab. Andrzej Betlej, prof. UJ, Dyrektor ZKnW**

Ukrywane przed Szwedami, zrabowane na polecenie carycy Katarzyny, wywiezione galarem wiślanym na trzy dni przed wkroczeniem Niemców do Krakowa w 1939 roku. Ewakuowane do Rumunii 18 września, kolejno do Francji i przez Anglię do Kanady. Wreszcie powróciły. Wszystkie zachowane w Polsce arrasy Zygmunta Augusta zobaczymy w Zamku Królewskim na Wawelu. To jedyny w dziejach jagiellońskiej rezydencji pokaz całej zachowanej kolekcji we wnętrzach, dla których tapiserie zostały stworzone. Wystawa *Wszystkie arrasy króla. Powroty 2021-1961-1921* dostępna będzie dla zwiedzających od 18 marca do 31 października. Towarzyszą jej prace dwóch wybitnych współczesnych twórców: Mirosława Bałki i Marcina Maciejowskiego.

ZAMÓWIENIE POLSKIEGO KRÓLA

Szesnastowiecznym odbiorcom arrasy imponowały rozmiarami i blaskiem złotych i srebrnych nici. Współczesny widz, stając naprzeciw tapiserii biblijnych dostrzeże w nich m.in. nawiązania do mistrzów włoskiego renesansu, Rafaela, Michała Anioła. Przed nami 137 królewskich tapiserii urzekających kunsztem wykonania. Wśród nich 19 monu-

mentalnych tkanin figuralnych ze scenami z Księgi Rodzaju (*Szczęśliwość rajska* – 480 cm x 854 cm, *Wejście zwierząt do arki* – 475 cm x 792 cm, *Budowa wieży Babel* – 482 cm x 812 cm), 44 werdiury z przedstawieniami zwierząt wpisanymi w krajobraz (*Wydra z rybą w pysku i fantastyczne gady, Jednorożec-żyrafa i ryś, Bocian i króliki*), 42 arrasów herbowe (groteska z herbami Polski i Litwy oraz postacią Cerery), a także niewielkich rozmiarów obicia mebli oraz tkaniny do dekoracji wnętrz okiennych. Wielu z nich widzowie nigdy wcześniej nie mieli okazji oglądać.

Powstanie tak wielkiej kolekcji arrasów w latach 1550–1560 w Brukseli na zlecenie jednego władcy nie ma precedensu w Europie. To największe tego rodzaju prywatne – królewskie przedsięwzięcie wynikające z kolekcjonerskiego zamiłowania Zygmunta Augusta, który zbierał m.in. biżuterię i dzieła rzemiosła artystycznego. Cieszę się, że wróciliśmy do dobrej tradycji organizowania wystaw w przestrzeniach historycznych: reprezentacyjnych komnatach i apartamentach prywatnych – opowiada dr hab. Andrzej Betlej, prof. UJ, Dyrektor Zamku Królewskiego na Wawelu.

PODRÓŻ W CZASIE I PRZESTRZENI

Ekspozycja wprowadza widza w atmosferę wnętrz zamkowych, odświeżone ozdobionych tapiseriami, jak to czyniono niegdyś na wyjątkowe okazje. Opowiada także o ogromnej pracy konserwatorów, zmagających się ze skutkami uszkodzeń i zniszczeń, które stały się udziałem arrasów w ciągu ich burzliwych dziejów.

Od powrotu z Rosji w 1921 roku rozpoczął się bowiem wieloletni proces konserwacji tapiserii, który trwa do dziś. *To wielkie dzieło przede wszystkim wawelskich konserwatorów. W Sali Senatorskiej, gdzie pokazujemy arrasów herbowe, można obejrzeć też arras po niedawnej konserwacji. Do pewnego stopnia „odzyskał” on swą barwę, wyróżnia się na tle innych. Zdradzę, że na wystawie będzie można, dzięki pewnemu zabiegowi, zobaczyć oryginalną kolorystykę niektórych arrasów!* – mówi dr hab. Andrzej Betlej.

Koncepcja wystawy, zawarta w słowie – „powroty” jest jednak, jak podkreśla Dyrektor Zamku Królewskiego na Wawelu, zaskakująca i nieoczywista. W odwróconej narracji podążamy bowiem od współczesności przez kolejne powroty arrasów: 1961 i 1921 rok.

Ten aktualny akcent ekspozycji tworzą prace Marcina Maciejowskiego i Mirosława Bałki. *Chcemy pokazać, że Zygmuntofskie tapiserie inspirują współczesnych twórców. Pierwszy obraz Marcina Maciejowskiego odnoszący się do arrasów powstał jeszcze w trakcie jego studiów na ASP. Teraz podarował nam kolejne dzieło „Wizyta na Wawelu”. A Mirosław Bałka przygotował – z myślą o naszej wystawie – dwie instalacje. „Trzy promienie” zobaczymy na dziedzińcu wawelskim, druga – zatytułowana „Paszport” – wraz z obrazem Maciejowskiego otwiera ekspozycję* – mówi Dyrektor Zamku Królewskiego na Wawelu.

Wystawę uzupełniają też archiwalne fotografie ukazujące królewskie arrasów w zaskakujących kontekstach społeczno-historycznych. Zobaczymy m.in. zdjęcie z

Brigitte Helm – gwiazdą filmu *Metropolis* (1927) w reż. Fritza Langa, która gościła na Wawelu i podziwiała Zygmuntowską kolekcję.

POWROTY 2021-1961-1921

Symboliczny powrót arrasów Zygmunta Augusta na wawelską wystawę dokonuje się nieprzypadkowo w 2021 roku, kiedy obchodzimy okrągłe rocznice dwóch innych powrotów. 18 marca 1961 roku odbył się bowiem uroczysty pokaz królewskich tapiserii w komnatach zamkowych z okazji ich powrotu z Kanady, gdzie znalazły schronienie po latach tułaczki po ogarniętej wojną Europie.

Drugi z tytułowych powrotów nastąpił w wyniku traktatu pokojowego zawartego sto lat temu, 18 marca 1921 roku w Rydze. Akt ten, kończący zwycięską dla Polski wojnę z Rosją Sowiecką, umożliwił rewindykację tysięcy dzieł sztuki i dóbr kultury, wywiezionych w wyniku rozbiorów do carskiej Rosji. Na jego mocy sprowadzono także do kraju kolekcję Zygmuntowskich arrasów, zagrabioną po trzecim rozbiorze Polski w 1795 roku.

Wawelska wystawa upamiętnia jednak nie tylko momenty powrotów kolekcji, ale jest również dedykowana ludziom – tym, dzięki którym arrasy ocalały i wróciły na Wawel m.in.: Stanisławowi Świerzowi-Zaleskiemu, Józefowi Krzywdzie-Polkowskiemu, Jerzemu Szablowskiemu, Witoldowi Małcużyńskiemu, a także tym, którzy walczyli o ich rewindykację z Rosji – Aleksandrowi Czołowskiemu i Marianowi Morelowskiemu. Pragnęliśmy uhonorować ich ofiarność w poszukiwaniu arrasów, starania o zwrot skarbu, opiekę nad nimi. Dlatego też, poza wystawą, postanowiliśmy także upamiętnić wszystkich zasłużonych specjalną pamiątkową tablicą, którą odsłonimy w trakcie wernisażu. *Ekspozycja potrwa pół roku, ale chciałbym, by została zapamiętana na zawsze: jako pomnik znaczenia fundacji królewskiej, jako upamiętnienie tych, którzy kolekcję tworzyli, i tych, którzy o nią przez wieki się troszczyli. Nie pozwolimy o tym zapomnieć. Wydaliśmy specjalnie kilka książek poświęconych arrasom: reedycję katalogu, nowy zbiór studiów, a także album w ośmiu wersjach językowych. Oczywiście jest też katalog wystawy* – zwraca uwagę dr hab. Andrzej Betlej.

ARCYDZIEŁA GATUNKU

Warto zwrócić uwagę, że twórcy arrasów inspirowali się nie tylko pracami największych artystów, ale także bestiariuszami, kompendiami florystycznymi i zoologicznymi. Michiel I Coxcie, twórca projektów arrasów biblijnych, był określany mianem „Rafaela Flamandzkiego”. Wawelska kolekcja stanowiła też tzw. pierwszą edycję, model dla późniejszych replik i trawestacji.

Zespół wawelskich arrasów został utkany w latach 1550–1560 w znakomitych warsztatach w Brukseli, ówczesnej światowej metropolii sztuki tapiseryjnej. Tkaniny wykonano z wełny i jedwabiu oraz z nici srebrnych i srebrnych złoconych. Arcydzieła, które stworzyli autorzy malarskich kartonów, zrealizowano na zamówienie króla Zygmunta Augusta, ostatniego Jagiellona, w ramach zbioru około 160 tapiserii

przeznaczonych do dekoracji Zamku Królewskiego na Wawelu. To największy komplet tego typu tkanin, jaki kiedykolwiek powstał dla jednego zleceniodawcy.

**Kuratorzy i Autorzy wystawy *Wszystkie arrasy króla. Powroty 2021–1961–1921*:
Magdalena Ozga, Magdalena Piwocka, Jerzy Holc.**

PROGRAM DZIAŁAŃ EDUKACYJNYCH

Wyjątkową wartością (i novum w historii organizacji ekspozycji na Zamku Królewskim na Wawelu) jest program edukacyjny – integralnie powiązany z wystawą. **Szczegóły: www.wawel.krakow.pl.**

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu.

Informacje dla zwiedzających

Wystawa czynna:

MARZEC-CZERWIEC, WRZESIEŃ-PAŹDZIERNIK

Wtorek – niedziela: 9.30-17.00

Ostatnie wejście: 15.50

LIPIEC-SIERPIEŃ:

Wtorek – niedziela: 9.30-18.00

Ostatnie wejście: 16.50

Bilety:

- W kasach:

Indywidualnych:

Normalny/ulgowy: 45/30 zł

- Online:

Indywidualnych:

Normalny/ulgowy: 46/31 zł

Z przewodnikiem:

Normalny/ulgowy: : 58/43

Bilety online:

<https://ebilet.wawel.krakow.pl/>

Zasady bezpieczeństwa:

Limit osób przebywających jednocześnie na terenie wystawy – 157. Należy poruszać się wyznaczonymi ciągami komunikacyjnymi i stosować się do poleceń obsługi. Zwiedzający zobowiązani są do zachowania odpowiedniego dystansu (2 m) i używania indywidualnych środków ochrony. Przy wejściu dostępny będzie dla zwiedzających płyn do dezynfekcji rąk.

Kontakt dla mediów:

Urszula Wolak-Dudek

Rzecznik prasowy ZKnW

Tel. 513 867 147

Email: urszula.wolak@wawelzamek.pl

HONOROWY PATRONAT

MINISTRA KULTURY, DZIEDZICTWA NARODOWEGO I SPORTU
PROF. PIOTRA GLIŃSKIEGO

MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH
ZBIGNIEWA RAUJA

AMBASADOR KANADY
J.E. LESLIE SCANLON

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Canada

PARTNERZY

Kraków

XYZ

ams

BYTOM
STYKA PARAFIENNA 00-145

PATRONI MEDIALNI

TVP
KULTURA

TVP
HISTORIA

60
TVP
KRAKÓW

GOŚĆ
WYBIORY

RZECZPOSPOLITA

DZIENNIK POLSKI

POLSKIE
RADIO

RADIO
KRAKÓW

onet

krakow.pl

SPOTKANIA
Z ZABYTKAMI

MÓWIĄ WIEKI

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW MINISTRA KULTURY, DZIEDZICTWA NARODOWEGO I SPORTU